

Faglig grunnlag, prinsipper og risikovurdering i smittevernet

Preben Aavitsland for kurs B i samfunnsmedisin, 7.5.2019

Grunnlag og prinsipper

Smittevern er samfunnsmedisin

Klinisk medisin

→ *Pasienten*

- Hva er symptomene?
- Hvilke undersøkelser kan gjøres?
- Hva er diagnosen?
- Hva er behandlingen?
- Hva er prognosen?

→ *Helbrede pasienten*

Samfunnsmedisin

→ *Populasjonen*

- Hva er smittestoffet?
- Hvordan smitter det?
- Hvem er smitekilder?
- Hvem er utsatt?
- Hvordan kan vi stoppe smitten?

→ *Stoppe smitten*

En respons i tre søyler

	1. Behandling	2. Smittevern	3. Politiarbeid
Formål	Helbrede de rammede	Beskytte befolkningen	Rettsforfølge forbryterne
Målgruppe	Pasientene	De eksponerte og befolkningen forøvrig	Forbryterne
Oppgaver	Diagnostisere, behandle, pleie og rehabilitere pasientene	Finne årsaken og stoppe utbruddet, vurdere risiko og iverksette smitteverntiltak	Finne og stoppe forbryterne, avklare hendelsen, samle bevis og føre saken for retten
Ansvar lokalt	Fastleger, legevakt og sykehus	Kommuner og kommuneoverleger (og Mattilsynet)	Politi og påtalemyndighet
Koordinering, råd og tiltak nasjonalt	Regionale helseforetak, CBRNE-senteret og Helsedirektoratet	Folkehelseinstituttet og Helsedirektoratet (og Mattilsynet)	Politidirektoratet og Riksadvokaten

Smittevernets basis

Forebygging

- Samfunnshygiene
  - Avsløpshåndtering, avfallshåndtering, skadedyrbekjemping, gode boforhold, god ernæring
- Næringsmiddelhygiene
  - Drikkevannsforsyning
- Personlig hygiene
  - Vasking, seksualhygiene, sprøytehygiene
- Hygiene i helsetjenesten
- Vaksinasjon
- God ernæring

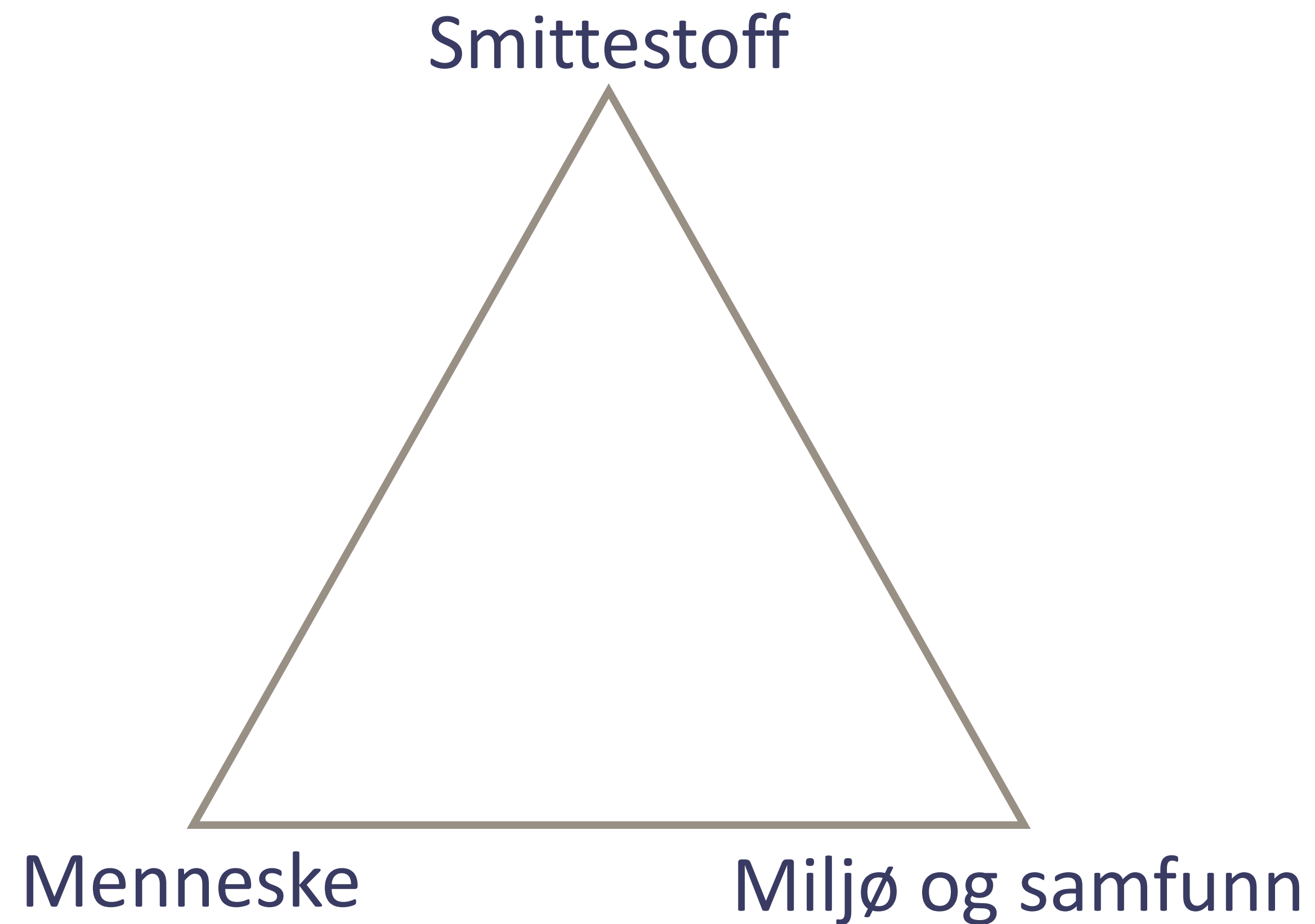
Kontroll (=«bringe under kontroll»)

- Diagnostikk
  - Klinikk, smitteoppsporing, screening
- Smittesanering
- Oppdage, risikovurdere, etterforske, stoppe og kommunisere om utbrudd

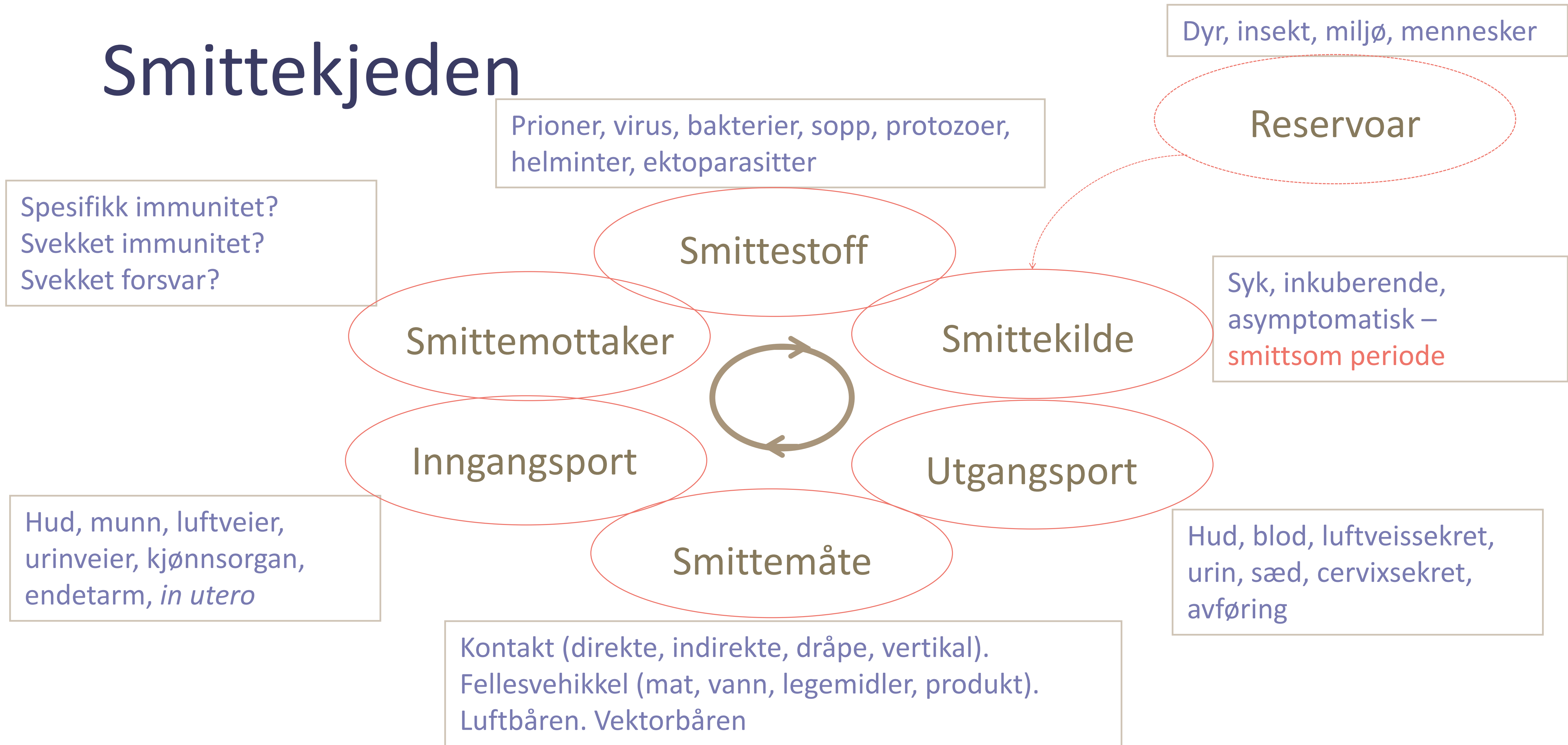
Smittevernet bygger på fag som infeksjonsepidemiologi, medisinsk mikrobiologi og immunologi, infeksjonsmedisin, sosiologi og atferdsfag.

Smittevernloven gir rammene for arbeidet og balanserer hensynet til de smittedes rettigheter mot hensynet til samfunnets smittebeskyttelse.

Kontekstens betydning

Smittekjeden

Reproduksjonstallet (spredningspotensialet)

Reproduksjonstallet **R** for en epidemi = antallet nye personer en gjennomsnittspasient smitter

R =	p	c	d	x
Faktor	Smittsomhet (risiko per kontakt)	Kontakt- hyppighet (antall per tidsenhet)	Varighet av smittsomhet	Andel mottakelige

Risikovurdering

Bakgrunn

Rask risikovurdering

- Risiko er sannsynlighet for at hendelsen utvikler seg og konsekvensene hvis den gjør det
- Basis for kommunikasjon og håndtering – passende ressursbruk
- Gjøres tidlig og oppdateres etterhvert
- Systematisk, stegvis, kvalitativ tilnærming

1. Hendelsen og sykdommen

Rask risikovurdering

● Beskriv hendelsen

- Tid
- Sted
- Personer (kjønn, aldersgrupper, yrke, mv.)

● Beskriv sykdommen (hvis kjent)

- Smittekjeden
- Smittsom periode
- Naturlig forløp, herunder følgetilstander og letalitet
- Diagnostisk metode
- Behandling
- Epidemiologisk situasjon i landet (forekomst, immunitet mv)

2. Konsekvenser av hendelsen

Rask risikovurdering

- Vurder konsekvenser av det som er **kjent nå**
- Vurder konsekvenser av en eventuell **videre spredning** (og eventuelle uoppdagete tilfeller)

A. Sykdomsalvorlighet

- Måles som andel med følgetilstander, letalitet, evt som DALY-tap
- Påvirkes av virulens, immunitet, alder, underliggende sykdom

B. Kostnader for samfunnet

- For behandling, følgetilstander, sykefravær

C. Oppmerksomhet og frykt

- Blant publikum, mediene, politikerne
- Historisk kontekst

3. Sannsynlighet for spredning

Rask risikovurdering

- Vurder sannsynligheten for videre spredning *i fravær av tiltak*, basert på
  - Erfaring fra liknende hendelser
  - Eksperters innspill
  - Analyse av smittekjeden
  - Analyse av spredningspotensialet R

4. Konkludér

Rask risikovurdering

		Konsekvens			
		Veldig lav	Lav	Høy	Veldig høy
Nå-situasjonen					
Sannsynlighet for videre spredning	Veldig lav				
	Lav				
	Høy				
	Veldig høy				

Tiltak

5. Tiltak

Risikohåndtering og risikokommunikasjon

- Vurdere behov for mer informasjon for å forbedre risikovurderingen
- Varsle FHI og andre og evt be om råd og bistand
- Kommunisere risiko til publikum
- Vurdere mulige smitteverntiltak og iverksette
  - Bryte smittekjeden
  - Redusere spredningspotensialet
- Følge opp

Bryte smittekjeden

Redusere spredningspotensialet - R

Tidlig diagnose	Målgruppe	Tilgjengelige smitteverntiltak			
		Redusere smittsomheten i kontakt mellom smittsomme og mottakelige personer	Redusere hyppigheten av kontakt mellom smittsomme og mottakelige personer	Forkorte varigheten av smittsom periode	Redusere andelen smitte-mottakelige
Testing / klinisk diagnose	Smittsomme personer	Hygienetiltak	Isolering Andre aktivitets-begrensninger	Antimikrobiell behandling	Ikke aktuelt (for sent)
	Mistenkt smittede personer	Hygienetiltak	Karantene, altså aktivitets-begrensninger inntil smittestatus er avklart	Posteksponerings-vaksinasjon Posteksponerings-behandling	Vaksinasjon Kjemoprofylakse (posteksponerings-profylakse)
	Andre	Hygienetiltak	Aktivitets-begrensninger	Ikke aktuelt	Vaksinasjon Kjemoprofylakse (preeksponerings-profylakse)

Vurdering av tiltak

Smitteverneffekt

- Forebyggingspotensialet

		Konsekvens			
		Veldig lav	Lav	Høy	Veldig høy
Nå-situasjonen					
Sannsynlighet for videre spredning	Veldig lav		X		
	Lav		↑		
	Høy		X		
	Veldig høy				

Andre konsekvenser

- Samfunnsmessige
- Psykologiske
- Etske
- Økonomiske
- Politiske

Eksempler

Eksempler

- En ungdom med lungetuberkulose på asylmottaket
- En beboer på sykehjemmet får påvist MRSA
- Utbrudd av influensa på sykehjemmet
- Utbrudd av gastroenteritt blant barnehagebarn etter gårdsbesøk